

Sygn. akt II Ca 1424/14, II Ca 1425/14

POSTANOWIENIE

Dnia 29 października 2014 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Krystyna Dobrowolska
Sędziowie:	SO Grzegorz Buła SR (del.) Marcin Hałas (sprawozdawca)
Protokolant:	osobiście

po rozpoznaniu w dniu 29 października 2014 roku w Krakowie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku R. P.

przy uczestnictwie L. G., I. D. (1), J. G. i M. G.

o stwierdzenie nabycia spadku po I. P.

na skutek apelacji uczestniczki I. D. (1)

od postanowień Sądu Rejonowego dla Krakowa-Nowej Huty w Krakowie

z dnia 31 marca 2014 roku, sygnatura akt I Ns 867/13/N

postanawia:

1. uchylić zaskarżone postanowienia;
2. znieść postępowanie przed Sądem Rejonowym dla Krakowa-Nowej Huty w Krakowie w zakresie od dnia 8 października 2013 roku;
3. sprawę przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu dla Krakowa-Nowej Huty w Krakowie.

UZASADNIENIE

POSTANOWIENIA Z DNIA 29 PAŹDZIERNIKA 2014 ROKU

Wnioskodawca R. P. w dniu 7 maja 2013 r. wniósł do Sądu Rejonowego dla Krakowa – Nowej Huty w Krakowie Wydział I Cywilny o stwierdzenie nabycia spadku po swojej matce I. P. z domu C., (...)(...) w K.. Wskazał, iż do kręgu osób powołanych z ustawy do dziedziczenia po spadkodawczyni należą: córki L. G. i I. D. (2) oraz syn R. P..

Uczestniczka L. G. w dniu 5 sierpnia 2013 r. przed asesorem notarialnym A. W., zastępcą notariusza T. S., złożyła oświadczenie o odrzuceniu w całości spadku przypadającego jej z mocy ustawy po zmarłej matce I. P.. Wskazała, iż jej następcami prawnymi są jej synowie: M. G. i J. G..

Postanowieniem z dnia 7 października 2013 r. Sąd Rejonowy wezwał do udziału w sprawie w charakterze uczestników M. G. i J. G..

W tym samym dniu na rozprawie uczestnik M. G. oświadczył, iż odrzuca w całości spadek po zmarłej I. P., a nadto wskazał, że nie ma dalszych zstępnych.

Uczestniczka L. G. na rozprawie w dniu 3 grudnia 2013 r. oświadczyła, że uchyla się od skutków prawnych złożonego przez nią oświadczenia o odrzuceniu spadku po I. P., zmarłej (...) 2013 r. oraz wniosła o zatwierdzenie tego oświadczenia, wskazując, iż oświadczenie o odrzuceniu spadku złożyła pod wpływem błędu co do tego, iż M. G. zna adresu zamieszkania J. G.. Uczestniczka oświadczyła też, że poparła wniosek złożony przez wnioskodawcę.

Uczestniczka I. D. (2) również przychyliła się do wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po I. P..

Postanowieniem częściowym z dnia 31 marca 2014 r. Sąd Rejonowy dla Krakowa – Nowej Huty w Krakowie zatwierdził uchylenie się przez uczestniczkę L. G. od skutków złożenia przez nią oświadczenia o odrzuceniu spadku po I. P. (...) w K..

Dokonując ustaleń faktycznych Sąd Rejonowy wskazał, iż bezspornym pomiędzy stronami było to, iż przed Sądem Rejonowym dla Krakowa – Nowej Huty w Krakowie toczyło się postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po I. P. w sprawie o sygn. akt: I Ns 867/13/N. Uczestniczka L. G. w dniu 5 sierpnia 2013 r. złożyła przed asesorem notarialnym A. W. oświadczenie o odrzuceniu spadku po I. P., a na rozprawie w dniu 3 grudnia 2013 r. uczestniczka złożyła oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych złożonego przez nią oświadczenia, wskazując, iż zrobiła to pod wpływem błędu.

Biorąc pod uwagę tak ustalony stan faktyczny Sąd Rejonowy przyjął, iż wniosek uczestniczki L. G. zasługiwał na uwzględnienie, przy czym Sąd I instancji powołał się na brzmienie art. 1019 kc i art. 84 § 1 kc, wskazując, iż błąd dotyczący treści oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku to błąd co do osoby spadkodawcy, tytułu powołania, czy też przedmiotu spadku. Wobec powyższego Sąd a quo podniósł, iż uczestniczka składając oświadczenie o odrzuceniu spadku znajdowała się pod wpływem błędu, gdyż była przekonana, że uczestnik M. G. jest w posiadaniu adresu uczestnika J. G.. Podkreślono, iż uczestniczka nie była świadoma komplikacji wynikających z niemożności ustalenia adresu jej syna, który nie wyraził zgody na jakiegokolwiek kontakty z rodziną.

W dalszej kolejności w **postanowieniu z dnia 31 marca 2014 r.** Sąd Rejonowy stwierdził, iż spadek po I. P. z domu C. na podstawie ustawy nabyli wprost: syn R. P., córka L. G. i córka I. D. (2) po 1/3 części każdy w stosunku do całości spadku, a nadto uznał, iż wnioskodawca i uczestnicy ponoszą koszty postępowania związane ze swym swoim udziałem w sprawie.

Sąd Rejonowy ustalił, że spadkodawczyni I. P. zmarła w dniu (...) 2013 r. w K.. Ostatnio stale zamieszkiwała w K.. W chwili śmierci była wdową. Pozostawiła po sobie syna R. P., córkę L. G. i córkę I. D. (2). Spadkodawczyni nie sporządziła testamentu. Wnioskodawca oraz uczestniczki nie zrzekli się dziedziczenia, ani nie zostali uznani za niegodnych dziedziczenia. Natomiast uczestniczka L. G. złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku, a nadto wskazała, iż ma dwóch synów: M. G. i J. G.. W dalszej kolejności Sąd I instancji ustalił, iż uczestniczka L. G. skutecznie uchyliła się od skutków złożonego przez nią oświadczenia o odrzuceniu spadku.

Przedstawiony stan faktyczny został oparty na podstawie niekwestionowanych przez uczestników odpisów skróconych aktu stanu cywilnego, które znalazły potwierdzenie w zapewnieniu spadkowym złożonym przez uczestniczkę L. G..

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Rejonowy przyjął, iż wobec faktu, że spadkodawczyni nie pozostawiła testamentu, dziedziczenie po niej odbyło się według porządku ustawowego. Następnie wskazano na dyspozycję art. 931 § 1 kc, który wskazuje krąg osób uprawnionych w pierwszej kolejności do dziedziczenia na podstawie ustawy. W dalszej kolejności Sąd I instancji podkreślił, iż spadkodawczyni w chwili śmierci była wdową i pozostawiła troje dzieci, a uczestniczka L. G. skutecznie uchyliła się od skutków złożonego przez nią oświadczenia o odrzuceniu spadku. W konsekwencji przyjęto, iż spadek po I. P. winny dziedziczyć po 1/3 części jej dzieci: R. P., L. G. i I. D. (2). Natomiast w przedmiocie kosztów postępowania Sąd Rejonowy orzekł zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 520 § 1 i 2 kpc.

Z powyższymi rozstrzygnięciami nie zgodziła się uczestniczka I. D. (2), działająca przez profesjonalnego pełnomocnika i zaskarżyła obydwie postanowienia w całości.

Postanowieniu częściowemu zarzuciła błędne ustalenia faktycznego na skutek naruszenia art. 233 § 1 kpc poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i dokonanie oceny w sposób naruszający zasady doświadczenia życiowego i logicznego rozumowania, polegające na przyjęciu, że L. G. składając oświadczenie o odrzuceniu spadku była przekonana, iż uczestnik M. G. jest w posiadaniu adresu uczestnika J. G., w sytuacji gdy L. G. wiedziała, że ani M. G., z którym ma stały kontakt, ani nikt z rodziny, nie posiada adresu J. G., który od lat nie utrzymuje relacji z rodziną i nie chce ujawniać adresu swojego pobytu. Ponadto w ocenie apelującej błąd w ustaleniach faktycznych miał dotyczyć również niewszechstronnego rozważenia materiału zgromadzonego w sprawie poprzez przyjęcie, że L. G. składając oświadczenie o odrzuceniu spadku była przekonana, iż uczestnik M. G. jest w posiadaniu adresu uczestnika J. G., w sytuacji gdy na rozprawie przed datą złożenia przez L. G. tego oświadczenia wyszła na jaw okoliczność, że uczestnik M. G. nie posiada adresu J. G..

Z ostrożności procesowej, wobec nieuwzględnienia powyższych zarzutów, uczestniczka zarzuciła także naruszenie prawa materialnego, a to art. 1019 § 1 kc w zw. z art. 84 kc poprzez niewłaściwe zastosowanie na skutek nieuprawnionego przyjęcia, że L. G. działała pod wpływem błędu co do treści czynności prawnej oraz że był to błąd istotny, w sytuacji gdy mylne przekonanie o posiadaniu przez syna M. G. adresu brata J. G. nie może zostać uznane za błąd istotny w zaistniałej sytuacji, ani nie stanowi błędu co do treści czynności prawnej.

W ostatniej kolejności uczestniczka zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, a to art. 361 kc w zw. z art. 328 § 2 kpc poprzez brak przytoczenia w uzasadnieniu przedmiotowego postanowienia dowodów, na podstawie których ustalono, że L. G. była przekonana, że M. G. nie posiada adresu J. G. oraz argumentów przemawiających za przyjęciem, iż w przedmiotowej sprawie powyższa okoliczność stanowi błąd istotny, co powoduje, że nie ma możliwości odczytania motywów rozstrzygnięcia.

Wskazując na powyższe skarżąca domagała się zmiany zaskarżonego postanowienia w całości poprzez odmowę zatwierdzenia uchylenia się przez uczestniczkę L. G. od skutków złożenia przez nią oświadczenia o odrzuceniu spadku po I. P. oraz zasądzenia kosztów postępowania, a ewentualnie o uchylenie postanowienia w całości i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Zaskarżając postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa – Nowej Huty w Krakowie z dnia 31 marca 2014 r. uczestniczka I. D. (2) zarzuciła naruszenie prawa materialnego, a to art. 1020 kc w zw. z art. 1019 § 3 kc poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, że L. G. dziedziczy 1/3 spadku po I. P., w sytuacji gdy uchylenie się przez uczestniczkę L. G. od skutków złożonego oświadczenia o odrzuceniu spadku nie zostało zatwierdzone przez sąd prawomocnym postanowieniem, co oznacza, że odrzucenie spadku pozostaje w mocy. Nadto uczestniczka zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, a to art. 316 § 1 kpc w zw. z art. 363 § 1 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc poprzez orzekanie w niniejszej sprawie tak, jakby postanowienie częściowe Sądu Rejonowego z dnia 31 marca 2014 r. było prawomocne, w sytuacji gdy orzeczenie to na dzień orzekania nie było jeszcze prawomocne.

Wskazując na powyższe skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez stwierdzenie, że spadek po I. P. na podstawie ustawy nabyli: syn R. P., córka I. D. (2) po 1/2 części w stosunku do całości spadku oraz zasądzenie od uczestniczki L. G. na rzecz I. D. (2) kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych oraz orzeczenie, że w

pozostałym zakresie wnioskodawca i uczestnicy ponoszą koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie, a także zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych. Ewentualnie apelująca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Uczestniczka L. G. oraz wnioskodawca R. P. wnieśli o oddalenie rzeczonych apelacji w całości, wskazując, iż rozstrzygnięcia Sądu I instancji są prawidłowe i zgodne z obowiązującymi przepisami.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacje skutkowały uchyleniem obydwóch postanowień i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania, a to skutkiem ujawnienia nieważności postępowania.

W ocenie Sądu Okręgowego w pierwszej kolejności należy wskazać na brzmienie art. 378 § 1 kpc, który z mocy art. 13 § 2 kpc stosuje się odpowiednio w postępowaniu nieprocesowym, a zgodnie z którym Sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji, zaś w granicach zaskarżenia bierze z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Natomiast zgodnie z dyspozycją art. 386 § 2 kpc w razie stwierdzenia nieważności postępowania sąd drugiej instancji uchyła zaskarżony wyrok, znosi postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Przyczyny nieważności wymienione są w art. 379 kpc, a w punkcie 5. tego artykułu wskazano, że przyczyną nieważności postępowania jest pozbawienie strony możliwości obrony jej praw.

W związku z ujawnieniem złożenia przez uczestniczkę L. G. oświadczenia o odrzuceniu spadku po I. P., Sąd Rejonowy w dniu 7 października 2013 r. wezwał do udziału w sprawie w charakterze uczestników M. G. i J. G..

Jednakże uczestnik J. G. nie został prawidłowo zawiadomiony o toczącym się postępowaniu. Adres uczestnika początkowo podawany przez L. G. nie był jego aktualnym miejscem zamieszkania ((...)-(...) K., os. (...)), na co zwrócono uwagę podczas rozprawy w dniu 3 grudnia 2013 r. Ustalenie przez Sąd Rejonowy, za pośrednictwem Komisariatu Policji VIII w K., iż uczestnik J. G. przebywa na terenie Niemiec i nie wyraża zgody na informowanie rodziny o miejscu swojego pobytu, nie zwalniało Sądu I instancji z obowiązku prawidłowego zawiadomienia uczestnika o toczącym się postępowaniu a w razie niemożności – ustanowienia dla niego kuratora dla uczestnika nieznanego z miejsca pobytu.

W ocenie Sądu Okręgowego przedstawiony wyżej stan faktyczny wpisuje się w hipotezę normy z art. 379 pkt 5 kpc, zgodnie z którą nieważność postępowania zachodzi jeżeli strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw. Zwykło się przyjmować jako zasadę, że niedoręczenie pisma sądowego stronie, a co istotniejsze niepoinformowanie jej o toczącym się postępowaniu, w sytuacji gdy jest ona uczestnikiem postępowania, jest naruszeniem przepisów postępowania, które może mieć wpływ na wynik sprawy i może stanowić wypełnienie omawianej przesłanki nieważności.

O pozbawieniu możliwości podjęcia przed sądem obrony swoich praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 kpc nie może być mowy tylko wówczas, gdy strona została prawidłowo zawiadomiona o czasie, miejscu, terminie i celu posiedzenia Sądu, a z uczestnictwa w tym posiedzeniu sama dobrowolnie zrezygnowała, taka sytuacja jednak z pewnością nie wystąpiła w tej sprawie.

W niniejszej sprawie uczestnik J. G. został ewidentnie pozbawiony możliwości obrony swych praw, został wezwany do udziału w sprawie jako spadkobierca I. P., nie został zawiadomiony o toczącym się postępowaniu, następnie Sąd – bez jego udziału – zatwierdził uchylenie się przez uczestniczkę L. G. od skutków złożenia przez nią oświadczenia o odrzuceniu spadku po I. P. i stwierdził nabycie spadku po I. P. m.in. przez L. G. – z pominięciem J. G.. Niewątpliwie zachodzi zatem przypadek rozstrzygania o prawach J. G. z pominięciem zawiadomienia go o toczącym się postępowaniu.

Wobec powyższego należy przyjąć, iż nieważnością dotknięte było całe postępowanie począwszy od dnia 8 października 2013 r., tj. od dnia następującego po dniu, w którym Sąd Rejonowy postanowił wezwać J. G. do wzięcia udziału w sprawie w charakterze uczestnika, gdyż uczestnik ten nie został powiadomiony o toczącym się postępowaniu,

Sąd I instancji nie podjął także żadnych kroków zmierzających do zapewnienia uczestnikowi J. G. ochrony jego interesów w toczącym się postępowaniu, co było obowiązkiem Sądu I instancji w świetle art. 510 § 2 zdanie ostatnie kpc. Sąd I instancji miał bowiem obowiązek, gdyby nie udało się ustalić miejsca pobytu uczestnika – ustanowić dla niego kuratora z urzędu, czego jednak Sąd I instancji zaniechał.

Do omawianego stanu faktycznego nie można odnosić tezy zawartej w uchwale 7 sędziów Sądu Najwyższego (zasada prawna) z dnia 20 kwietnia 2010 r., sygn. akt III CZP 112/09, zgodnie z którą niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym nie powoduje nieważności postępowania. Powołany pogląd dotyczy bowiem sytuacji, w której osoba zainteresowana nie została w ogóle wezwana do udziału w sprawie – pomimo istnienia przesłanek w postaci posiadania przez nią interesu prawnego, nie zaś sytuacji, w której osoba formalnie wezwana do udziału w sprawie nie jest powiadamiana o toczącym się postępowaniu. Nie można zatem także na tej podstawie przyjąć, że nie zachodzi nieważność niniejszego postępowania.

Mając powyższe okoliczności na uwadze, na podstawie art. 386 § 2 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc, zaistniała konieczność uchylenia zaskarżonych postanowień, zniesienia postępowania przed Sądem Rejonowym dla Krakowa – Nowej Huty w Krakowie w zakresie od dnia 8 października 2014 r. oraz przekazania sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej, zgodnie z art. 108 § 2 kpc.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy winien ponowić te czynności procesowe, w tym dowodowe, które przeprowadzone były w okresie dotkniętym nieważnością. Nadto Sąd I instancji winien także czuwać nad tym, aby o kolejnych terminach rozpraw zawiadamiani byli prawidłowo wszyscy uczestnicy postępowania – w razie niemożności ustalenia miejsca pobytu uczestnika J. G. Sąd I instancji winien ustanowić dla niego kuratora w trybie art. 510 § 2 zd. ostatnie kpc. Następnie Sąd Rejonowy winien rozstrzygnąć kwestie związane z uchyleniem się przez uczestniczkę L. G. od skutków prawnych złożonego przez nią oświadczenia o odrzuceniu spadku po I. P., i dopiero po uprawomocnieniu rzonego postanowienia oraz po prawidłowym wykonaniu powyższych czynności, a także po rozpoznaniu ewentualnych dalszych wniosków dowodowych zgłoszonych przez uczestników przystąpić do rozpoznania głównego wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po I. P..

Mając powyższe na względzie, na zasadzie powołanych przepisów, Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji postanowienia z dnia 29 października 2014 r.